

Nr 478.

Godkänd av första kammaren den 22 juni 1918.

Godkänd av andra kammaren den 22 juni 1918.

Riksdagens skrivelse till Konungen angående vidtagande av förnyade åtgärder för tillhandahållande av billiga lantbruksmaskiner och handredskap samt byggnadsmaterial.

(Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 28.)

(Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.)

Till Konungen.

I en inom riksdagen väckt motion har gjorts framställning i syfte att skäligen maximipris ofördröjligen måtte åsättas lantbruksredskap och byggnadsmaterial ävensom för deras tillverkning nödvändiga halvfabrikat och, om så behövdes, jämväl råvaror.

I anledning av förevarande motion hava från statens industrikommision till vederbörande riksdagsutskott överlämnats *dels* en skrivelse från kommissionen rörande innehållet i den mellan statsrådet och chefen för finansdepartementet samt svenska järnbruken den 6 september 1917 träffade överenskommelse rörande priserna å vissa järnvaror för jordbrukets behov, *dels* en promemoria från samma kommission angående prisreglering å lantbruksmaskiner och handredskap för jordbruket, *dels ock* kommissionens skrivelse den 13 maj 1918 till Eders Kungl. Maj:t med anledning av framställning från Arvika sockens avdelning av jordbrukarnas riksförbund angående fastställande av maximipris för jordbruksmaskiner och redskap.

Med föranledande av en vid 1917 års riksdag väckt motion avläts till Eders Kungl. Maj:t en riksdagsskrivelse, nr 200, med anhållan att Eders Kungl. Maj:t täcktes efter en omedelbart igångsatt utredning skyndsammast vidtaga åtgärder i och för dyrtidens lindrande genom kompensations eller dylikt även av andra näringar än som ditills företrädesvis av jordbruket, samt, för den händelse så erfordrades, för riksdagen framlägga de förslag, som kunde finnas lämpliga.

Vid besvarande den 27 februari 1918 av en vid innevarande riksdag till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställd interpellation, innefattande bl. a. det spörsmål om effektiva åtgärder vore att förvänta med anledning av nyssnämnda riksdagsskrivelse, har sagde statsråd meddelat, bland annat, att någon sådan allmän utredning, som i riksdagsskrivelsen begärts, icke kommit till stånd, men att syftet med skrivelsen tillgodosetts därigenom att statsingripanden skett på skilda områden av näringslivet, varvid även avsevärda områden av den industriella verksamheten indragits under statsreglering. I interpellationssvaret har också särskilt redogjorts för åtskilliga industriartiklar, som sålunda varit föremål för prisreglering, därvid omnämnts en åstadkommen prisreduktion å järn för lantbrukets behov, uppgående till $33\frac{1}{3}$ % å marknadspriset. Beträffande i åberopade riksdagsskrivelse jämväl berörd fråga om byggnadsmaterialiers förbilligande omförmälde vidare avsedde statsråd, att prisavtal föreläge dels i fråga om cement dels ock i fråga om byggnadsjärn, medan däremot reglering av träpriserna ansetts möta oöverkomliga svårigheter.

Utav de av industrikommissionen i dess ovanberörda skrivelse lämnade uppgifter framgår, att den prisreglering, som i interpellationssvaret avses, är den, som den 6 september 1917 träffats mellan dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet samt de svenska järnbruken. Genom då träffade avtal förbundo sig järnbruken att till direkt förbrukning för lantbruket för ett år tillhandahålla en kvantitet av sammanlagt 28,000 ton järnvaror av närmare angivet slag. Denna kvantitet järnvaror delades upp på tre månaders perioder, varav den första utgjordes av månaderna sept.—nov. För varje dylikt kvartal skulle fastställas vissa grundpris svarande mot skäligt marknadspris, och å dessa grundpriser skulle lantbrukarne lämnas en rabatt av $33\frac{1}{3}$ % för valsat smidesjärn, fasonjärn och hjulskojärn samt för plåt, under det att för övriga av de ifrågakomna slagen av järnvaror en rabatt av 25 % skulle beviljas.

Genom berörda avtal ställde järnbruken vidare på samma villkor som det övriga jordbruksjärnet till förfogande en engångskvantitet av 11,070

ton järnvaror för tillverkning av lantbruksmaskiner och redskap. I syfte att utnyttja den staten tillförsäkrade rätt att för tillverkning av lantbruksmaskiner och redskap disponera över omförmälda 11,070 ton järnvaror upptog industrikommissionen i september 1917 underhandlingar med landets tillverkare av lantbruksmaskiner och redskap, som därvid fingo framlägga kalkyler över sina tillverkningskostnader. Beträffande *lantbruksmaskiner* visade det sig då för fabrikanterna nödvändigt att företaga en avsevärd höjning på hittills gällande katalogpris, av vilka några fastställdes hösten 1916 och en del mars 1917. Genom att ställa till tillverkarnes av lantbruksmaskiner förfogande det billiga järnet från järnbruken blev det emellertid möjligt att reducera de priser å lantbruksmaskiner, som eljes skulle blivit gällande, med i medeltal 10 %. På denna basis slöts också den 26 november 1917 med dessa tillverkare ett avtal om priserna till den 1 oktober 1918. Detta avtal omfattade också *handredskap och liar*. Beträffande handredskapen åstadkoms en prisreduktion av 15 % jämfört med tidigare priskurantpriser, under det att priserna å liar blevo ungefär oförändrade. Vid uppgörande av avtalet har man emellertid tänkt sig möjligheten av en ändring av fastställda pris på grund av under avtals-tiden inträffande omständigheter, varutinnan särskilda bestämmelser meddelats.

Bland åtgärder, som ifrågasatts för åstadkommande av billigare byggnadsmaterial, har riksdagen beaktat bland annat de av den 28 mars 1916 tillsatta byggnadsmaterialkommissionen föreslagna åtgärderna att genom exportavgifter å trävaror samt tillfälliga kompensationsavgifter på det enligt lagen om skogsaccis taxerade värdet av avverkad skog ävensom genom införande av en lindrig exportavgift å järnvaror bereda nedsättning i byggnadskostnaderna för smålägenheter,

Härutinnan har riksdagen vidare uppmärksammat, att statens industrikommission den 3 april 1917 träffat avtal med järnverksföreningen, järn- och metallvaruleverantörföreningen och centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar om tillhandahållande och distribuerande under viss tid till reducerat pris av inalles 2,000 ton järnvaror för byggnadsföretag, för vilka anslag anvisats genom riksdagens bifall till Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 34 vid 1917 års riksdag angående understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Om det över huvud på grund av gällande förordning om fastställande av maximipris låter sig göra att, såsom motionärerna föreslagit, åsätta i motionen avsedda artiklar maximipris, så skulle detta enligt riksdagens

förmenande stöta på nästan oöverkomliga svårigheter. Ifrågavarande varor äro nämligen endast undantagsvis att hänföra till sådana s. k. standardtyper, som kunna läggas till grund för maximiprisen, varjämte maximipris å de färdiga produkterna jämväl skulle förutsätta maximipris å halvfabrikat och råämnen. Ett fastställande av maximipris av sistberörda slag, torde dock enligt riksdagens mening åtminstone icke genomgående låta sig utföras i praktiken, enär vissa för industrien viktiga förnödenheter, såsom stenkol och smörjoljor, äro beroende av priserna i världsmarknaden och andra faktorer, vilka icke kunna på förhand beräknas och regleras. Härtill kommer, att ett vidtagande för närvarande av åtgärder i motionens syfte beträffande lantbruksmaskiner och redskap skulle stöta på svårigheter, särskilt på grund därav att ovanberörda avtal mellan industrikommissionen och vissa fabrikanter icke utan tungt vägande skäl synes böra genom lagstiftningsåtgärder undanröjas.

Riksdagen, som beaktat ovan omförmälda från statsmakternas sida vidtagna prisregleringar, har emellertid ansett sig i anledning av motionen böra ingå på frågan, huru statsmakterna må kunna på andra sätt än genom fastställande av maximipris tillgodose behovet av billiga förnödenheter av ifrågavarande slag. Av finansministerns omförmälda interpellationsvaror samt de redan vidtagna åtgärderna i ämnet har framgått, att dessa frågor äro föremål för regeringens och underlydande myndigheters livliga omsorg. Det kunde därför synas obehövt, att riksdagen toge ytterligare initiativ i ärendet, men då berörda frågor äro av synnerlig vikt, har riksdagen ansett ett uttalande i ämnet från riksdagens sida påkallat.

I fråga därvid till en början om jordbruksredskapen har riksdagen, under uttalande av sitt erkännande för vad som i prisregleringssyfte härutinnan blivit åtgjort, ansett det önskvärt, att en undersökning inledes, huruvida de redan sänkta och möjligen ytterligare vikande järnprisen skulle kunna medföra någon prisreduktion utöver den redan avtalade. Härjämte synes det böra undersökas, huruvida icke den upplåtelse av billigare järn till jordbruket, varmed början skett, kunde ytterligare befordras, eventuellt genom att statsmakterna vidtoge ändamålsenliga åtgärder för tillgodoseende av järnbrukens behov av råmaterial m. m. Vidare har riksdagen uppmärksammat, att lantbruksmaskiner och jordbruksredskap synas bliva onödigt fördyrade genom de mellanhänder av olika slag, de hava att passera, innan de nå de slutliga köparna. Enligt riksdagens mening är en undersökning önskvärd beträffande på vad sätt jordbrukarna

må kunna beredas tillfälle att direkt från fabrikanter eller försäljare i första hand inköpa sina effekter.

Beträffande frågan om åstadkommande av billigare byggnadsmaterialier har riksdagen haft svårt att bilda sig en uppfattning, huruvida genom lämpliga prisregleringar allt i sådant avseende blivit gjort, som varit möjligt. Härutinnan har riksdagen uppmärksammat, att statsrådet och chefen för civildepartementet uti de motiv, som anförts vid avlåtande till 1917 års riksdag av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 34 angående understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter förklarar sig för det dåvarande icke kunna upptaga byggnadsmaterialkommissionens omförmälda förslag, men ämna ägna oavlätlig uppmärksamhet åt hithörande frågor. Samma intresse för saken har uti omförmälda interpellationssvar uttalats av statsrådet och chefen för finansdepartementet. Så vitt riksdagen kunnat inhämta, hava emellertid några prisregleringar icke genomförts beträffande andra byggnadsmaterialier än cement samt järn till statsunderstödda byggnader. Riksdagen inser till fullo de svårigheter, som säkerligen uppressa sig mot dylika prisreduktioner. I fråga om trävaror hava dessa svårigheter i interpellationssvaret också angivits som oöverkomliga. Beträffande så viktiga byggnadsmaterialier som mur- och taktegel, papp- och takplåt synas emellertid inga försök till allmänna prisreduktioner gjorts. Särskilt beträffande takplåt synes detta så mycket mera anmärkningsvärt, som prisreduktion på denna vara, på sätt förut nämnts, genomförts för jordbrukets behov. Med den hotande bostadsbrist, som uppstått, och nuvarande ringa byggnadsverksamhet, synes det riksdagen vara synnerligen angeläget, att ingenting eftersättes, som kan befordra byggandet av bostadshus. Svårigheten att för rimligt pris erhålla byggnadsmaterial till statens och kommuners byggnader ävensom jordbrukarnes behov av billigt material till reparation och nybyggnad av åbyggnader å jordbruksfastigheter synas också påkalla särskilda åtgärder.

Visserligen hava i anledning av en av Eders Kungl. Maj:t avlåten proposition samt väckta motioner jämväl innevarande års riksdag beslutit att bevilja understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter, men de åtgärder, som härav föranletts, kunna icke medföra annat än en mindre omfattande och tillfällig hjälp i de rådande svårigheterna. Riksdagen anser det därför vara av synnerlig vikt, att förnyade utredningar vidtagas angående möjligheten för prisregleringar å byggnadsmaterial.

Riksdagen får slutligen anmärka, att riksdagen med hänsyn till att en innevarande år av herr Lovén inom andra kammaren väckt motion

om, huruvida icke genom anläggande av fabriker för statens räkning eller genom andra åtgärder rikligare tillgång och billigare pris kunde åstadkommas på kalk och cement, redan blivit särskilt för sig av sagda kammarare behandlad, icke ansett sig böra i detta sammanhang ingå på någon behandling av frågan om billigare pris å kalk och cement.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om förnyade åtgärder för att billiga lantbruksmaskiner och handredskap samt byggnadsmaterial må kunna tillhandahållas förbrukare.

Stockholm den 22 juni 1918.

Med undersåtlig vörtnad.
